

Z zlomljeno
roko ali
nogo ali
srцем
bi moral biti
vedno doma.

Z ironičnim posegom demitizira tudi tipično moško in tipično žensko erotično vlogo v že omenjenih pesmih (*»božje nepotreben«* in *»Mogoče sem krastačasta ali pa spolzko kačasta«*). Ironizira svoje ravnanje in urejanje odnosov z moškim, saj prostor delovanja imenuje kar *»na neki gredici«*. Ironija je del sproščenosti, ki je značilna za vso zbirko, zato je natančnost pri oblikovanju usmerjena v pesniško učinkovitost in ne sledi kaki vnaprej dani, zaprti obliki.

Razdalje telesa niso eksperimentalna poezija, posegajo po tradicionalni tematiki in po preverjenih izraznih sredstvih, vendar navezava na tradicijo Maje Vidmar ne utesnjuje. Klišeje, značilne za to tematiko, demitizira, sprejema pa nekatere, na prvi pogled tradicionalne vrednote, kot so pristanek na zamejenost individualizma, na dom kot prostor uresničevanja odnosa med žensko in moškim. Izogiba se idealizacije in hiperboliziranja v idejnem in metaforičnem smislu. Poeziji daje racionalno in spoznavno trdnost, vse to pa prispeva k občutku objektivnosti te poezije, ki ne ogroža njenih čustvenih nabojev. S tem pa se pesniški prvenec Maje Vidmar vključuje v strukturo mladega pesništva iz začetka osemdesetih let.

Vita Žerjal
Nova Gorica

Ocene in poročila

OBSEŽNA NAREČNA MONOGRAFIJA

Slobodan Remetić, Govori centralne Šumadije, *Srpski dialektološki zbornik XXXI, SANU in Institut za srbohrvaški jezik, Beograd 1985, 555 str.*

Pred nami je spet obsežna narečna monografija, tokrat o govori v osrednji Šumadiji. Slovenskega bralca spomni najprej na to, da se tovrstna dela iz slovenske dialektologije v primerjavi s podobnimi iz ostalega jugoslovanskega prostora bolj redko pojavljajo v našem tisku.

Avtor izključno sinhrono opisuje in z obsežnim gradivom ilustrira govor 41 vasi na področju vzhodno od reke Kolubare do Mladenovca in južno od Kosmaja do Arandjelovca. Delo obsega zgodovinsko-etnografski uvod (38 strani), ki precej osvetli demografske in z njimi povezane jezikovne razmere (npr. prekrivanje ekavske baze z ijekavsko) na obravnavanem področju, informira o dosedanjih jezikoslovnih raziskavah na njem in o načinu zbiranja gradiva za pričujoče delo. Sledita dve osrednji poglavji, Glasovni sistem (181 strani) in Oblike (172 strani), dalje povzetek v srbohrvaščini in nemščini, narečna besedila ter glede na obsežno gradivo za njegovo poznejšo uporabo zelo koristno besedno kazalo s seznamom kratic in upoštevane literature. Delo dopolnjuje še 28 dialektoloških kart.

Vsak dialektološki zaključek ali dognanje z obravnavanega področja spremlja zelo obsežno gradivo, ki je po besedah avtorja dobljeno dosledno iz posnetkov spontanega govora (prim. str. 35, odst. 18);

to seveda zagotavlja njegovo verodostojnost in nadaljnjo uporabnost. Delo je pozitivno tudi v tem, da v zvezi z bolj zapletenimi pojavi navaja različne razlage več avtorjev (prim. npr. dajalniške končnice -im pri zaimkih, str. 271, dalje izostajanje velelniške končnice -i pri glagolu, str. 326). Poučna je razprava še tako, da opise posameznih pojavov na tem obsežnem področju (okoli 700 km²) primerja z razvoji oziroma stanjem na širšem štokavskem ozemlju (prim. npr. skupini -st-, -št- na str. 218, analogični -t- v tipu sloveta na str. 239, 240, opuščanje imperfekta, str. 316, ipd.).

Govori poznajo tonemsko in kvantitetno opozicijo. Naglasne sisteme izvaja avtor iz shr. /~/ in /~/y. Sistemi obravnavanih govorov obsegajo štiri toneme (dolgi in kratki rastoč ter dolgi in kratki padajoč) in ponaglasno dolžino. Natančno so prikazani posamezni tonemi glede na zlog v besedi (npr. zadnji, predzadnji naglašeni ipd.). S kartami (4 do 7) je prikazana razporeditev posameznih naglasnih tipov na obravnavanem področju. Podobno so prikazane še nenaglašene dolžine. Povsem neomenjena je ostala kronologija naglasnih pojavov, vendar je to za sinhron pristop razumljivo.

V primerjavi z razmerami v slovenskih narečjih deluje vokalizem tega obsežnega področja zelo skromno; kaže samo dva vokalna sistema. Večina krajev (31) ima sistem, ki je enak knjižni ekavščini (i, e, a, o, u, ꙗ), skrajni zahod (10 vasi) pa je posebnost s tem, da pozna en fonem več, ker je ohranil poseben refleks za ê (po kvaliteti ozek sprednji glas med e in i). V tem poglavju se avtor posebej ukvarja še z ekavizmi, besedami, v katerih je nekdanji ê nadomeščen z e-jem, dalje ikavizmi (ê je nadomeščen z i-jem ali pogojen tudi s samim razvojem). Podrobneje obravnava še leksikalizirane ije-kavizme (npr. dijeta ipd.) in zložni r.

Terminov, kot so elizija vokalov, afereza, sinkopa in apokopa, v opisih slovenskih narečij pravzaprav ne uporabljamo. Ustrezne narečne pojave opisujejo drugačni izrazi (izpad samoglasnikov, odpadanje samoglasnikov v vzglasju, v notranjih zlogih besed, v izglasju), ki v bistvu natančneje poimenujejo popolno vokalnno redukcijo v različnih okoliščinah. Odpadanje celih zlogov, ki v slovenskih narečjih ni posebno pogosto, je navada opisovati konkretno od primera do primera.

Še večjo enostavnost kaže konzonantizem obravnavanega področja, ki je enak sosednjim krajem. Sistem je zelo blizu sistemu knjižnega jezika, od njega se loči po odsotnosti fonemov /x/, /ʃ/ in po sporedičnosti fonema /s/. Precej pozornosti je posvečeno obdelavi soglasniških skupin, česar bi ne mogli reči za podobna dela iz slovenske dialektologije. Soglasniške skupine so obravnavane glede na položaj v besedi (npr. vzglasje, notranji zlogi, izglasje), upoštevana je morfemska meja, različne asimilacije, izpadi ipd.

Drugo obsežno in podrobno poglavje v knjigi je oblikoslovje teh šumadijskih govorov. Samostalniki so obravnavani po spolih, poudarek je na končnicah, ki se po obliki ali po funkciji ali po obojem večkrat ločijo od knjižnih in v posebnostih posameznih primerov. V pridevniško-zaimsenki sklanjatvi je prikazan najprej odnos trdih in mehkih osnov. Oblike so tu opisane na enak način kot samostalniške. Isto velja še za glagol, kjer najprej poda glagolske oblike (nedoločnik – v govorih prevladuje dolgi nedoločnik, sedanjik, imperfekt, aorist, futur I in futur II, velelnik, potencial; trpni, sedanji in pretekli deležnik, perfekt in imperfekt ter pluskvamperfekt). Drugi del poglavja o glagolu se ukvarja z razvrstitvijo glagolskega gradiva po glagolskih osnovah Beličeve klasifikacije. V zvezi s tvorbo nedovršnikov avtor pripominja, da iz gradiva ni bilo mogoče ugotoviti kakih posebnih pravil tvorbe.

Za poglavji o prislovu, veznikih in členkih se lahko reče, da sta kljub bogatemu gradivu premalo prepričljivi, saj je gradivo navajano izolirano izven povedi in krajših besedil, ki bi bralcu potrevali njihov pomen in razvrstitev. Sodeč po izkušnjah s slovenskim gradivom pride z večjo narečno tvornostjo, in to navajano gradivo seveda kaže, tudi do funkcionalnih premikov.

Proti koncu najdemo v knjigi še 23 narečnih besedil iz 33 zaselkov; to je dobra ponazoritev glasoslovnega in oblikoslovnega dela, ki po drugi strani še poveča število leksikalnih enot, zajetih v knjigo. Vendar pa besedila niso slovarsko niti kako drugače komentirana.

Govori centralne Šumadije kažejo glasoslovno in oblikoslovno skrbno obdelavo obširnega in verodostojnega gradiva, ki za manjši del govorov vsebuje še dragocen podatek o ohranitvi posebnega fonema za psl. ê.

Sonja Horvat

Znanstvenoraziskovalni center SAZU

v Ljubljani